

Қазақ тілі ұйымдастырылған іс-әрекеті арқылы мектеп жасына дейінгі балаларға экологиялық тәрбие мен білім беру

В данной статье автор рассказывает об экологическом воспитании и образовании детей дошкольного возраста посредством организованной деятельности.

In this article, the author talks about environmental education and education of preschool children through organized activities.



НАБИЕВА Г.Е.

ШҚО ББ Өскемен қ. бойынша білім бөлімінің
«№3 «Балбөбек» балабақша-бөбекжайы» КМҚК
қазақ тілі оқытушысы

Мектеп жасына дейінгі балаларға экологиялық тәрбие беру – қазіргі тандағы айқын бағыттардың бірі. Экологиялық тәрбие мен білім беру неғұрлым ерте басталса, соғұрлым оның болашағы зор болмақ. Еліміздің күші – оның азаматтық қауымдастығында. Яғни, баланың бойына жастайынан өз Отанына деген құрмет пен сүйіспеншілікті сіңіріп, қоршаған ортаны қорғауға тәрбиелеу керек. Табиғат пен қоршаған ортаны тану, қорғау, аялау мәселелері ұлтымыздың тарихында тереңнен көрініс табатынын байқаймыз. Экологиялық тәрбие уақтылы және сауатты берілсе, сонда ғана жас ұрпаққа өзі мекен еткен табиғи ортаның әсемдігін, мөлдірлігін, тұнық ауасын бұзбауға, үйлесімдігін сақтауға, қамқорлықпен, жанашырлықпен, мейірімділікпен, сезімталдықпен қатынас жасауға тәрбиелей отырып, өзіміздің жергілікті табиғаттың сұлулығын жеткізе білуге бей-жай қарамайтын адамдардың ұрпағын тәрбиелеуге көмектеседі.

Бірінші балабақшада, содан кейін мектепте, ары қарай университетте жүйелі әрі мақсатты жұмыс жасау арқылы ғана туған жерінің табиғатының сан-қырын түсініп, оны қорғауға бағытталатын білімнің жеңістері байқалады.

Мектепке дейінгі ұйымдардағы экологиялық тәрбие берудің маңызды міндеті – балаларды табиғаттың әсемдігін көріп түсіне білуге, тірі табиғатқа қамқор бола білуге үйрету және экология саласы бойынша нақты білім беріп, аймақта қолданылатын ресурстары шектеулі екенін түсіндіру керек. Біз баланы табиғатты пайдаланып қана қоймай, оған қамқор болуға, оны күтіп аялауға үйретуіміз керек. Экологиялық тәрбие – табиғатқа деген жанашырлықты адам бойына сіңіру.

Мектеп жасына дейінгі балаларға экологиялық тәрбие беру қазіргі тандағы білім жүйесінің басты міндеті болып табылады.

Жас ұрпаққа өзі мекен еткен табиғи ортаның әсемдігін, мөлдірлігін, тұнық ауасын бұзбауға, үйлесімдігін сақтауға, қамқорлықпен, жанашырлықпен, мейірімділікпен, сезімталдықпен қатынас жасауға тәрбиелей отырып, өзіміздің жергілікті табиғаттың сұлулығын жеткізе білуге тырысамын.

Экологиялық білім беруде мен алдындағы басты міндеті табиғатты қорғау жұмысы «тұрақты даму» деңгейіне жететіндей түсінік қалыптастыруға барынша ат салысамын. Аймақтық компонентті оқыту өте тиімді, ол балалардың патриоттық сезімін оятып, туған жеріне, табиғатқа деген сүйіспеншілігін, өз тарихына деген құрметін арттырады[1].

Қай ел болмасын табиғатын қорғау өзекті мәселелердің бірі. Ал сол қоршаған ортаны қорғауды жастайынан жас ұрпақтың бойына сіңіре беру керек. Себебі, олар дұрыс тамақтануды, эко пакеттерді қолдануды, қоқыстарды топ-тобымен жіктеуді күнделікті тұрмыста қолданып, салауатты өмір салтын ұстану керек. Бізде де табиғат байлықтарын пайдалануды тұтынушылардың мақсатын ескере отырып жүзеге асыруымыз қажет. Орман тек қана құрылыс материалы ретінде емес, ол ауа райын реттеуші, ылғал көзі, дәрі-дәрмек, аң мен құстың мекені, топырақты қорғаушы және адам үшін денсаулық кепілі екенін ескеру қажет. Сонымен қатар табиғат байлықтарын пайдалану барысында оның жергілікті жер үшін маңызы мен қорын қатаң есепке алу. Бұл әсіресе орман, су қоры үшін қажет. Табиғат қорларын пайдаланғанда олардың бір-бірімен байланысты

екендігін есте сақтау керек. Яғни, табиғаттың тарихи-табиғи байланысын, тепе-теңдік процесін бұзбау деген сөз.

Сөзімнің дәлелі ретінде К.Маркстің сөзін келтірейін: «Табиғат сұлулықтың өмір бақи таусылмас қайнар көзі. Сондықтан да ол эстетикалық тәрбие берудің ең маңызды құралдарының бірі. Ал бұл экологиялық тәрбиемен іштей жалғасып, табиғаттың күйзеліп, күйреуіне қарсы тұратындай адамның қалыптасуына ықпал етеді. Қандай жұмыс болса да, экологиялық жағы есепке алынбаса, табиғат пен адам арасындағы зат алмасуды заңды түрде үйлестіріп отыратын еңбекке үйрету мен тәрбиелеу саласында орны толмас олқылықтар пайда болады». Демек, сондай олқылықтарды жібермес үшін баланың енді ғана даму процесі негізделетін мектеп жасына дейінгі балаларды дұрыс тәрбиелеуді қолға алуымыз керек.

Балаларға экологиялық білім берудегі ойын форматының орны ерекше. Өйткені ақпаратты қабылдау қызықты және танымды болады. Мен де қазақ тілін үйрету барысында дидактикалық ойындарды қолданамын. Өз тәжірибемде балалардың интеллектуалдық қабілетін аттыратын ойын технологиясын ұсынамын.

Жиі пайдаланатын сөздер баланың санасында жатталып қалады. Күн сайын сөздер күрделене түседі. Үй жануарлары, жемістер, көкөністер, қыстайтын құстар, мамандықтар сияқты сөздермен толықтырылып отырады.

Өнімді нәтиже беріп жүрген іскерлік ойындары:

"Тез ойлан да, жауап бер" ойыны

Мақсаты: Баланың таным түсінігін арттырады. Бұл сөздік ойын болып табылады. Қала-аймақтың жан-жануарлардың, гүлдердің атаулары жазылады және суреті болады. Екі топқа бөлінген балалар бір-бірімен топта ақылдасып дұрыс жауабын айтады.

"Кім тапқыр?" ойыны

Мақсаты: Балаларға ойната отырып, сөзжұмбақ, ребус олардың коммуникативтік құзыреттіліктері мен функционалдық сауаттылықтарын арттыруға негіз болады. Ойынға барлық балалар қатыса алады. Сөзжұмбақ алдын ала сызылып дайын болады. Бір бала ортаға шығып, жануарлардың дыбысын салады. Қабылдау деңгейі мен білім деңгейін ескере отырып, педагогтің көмегімен жануарларды атап, ребуска дұрыс жазылуын бақылайды.

«Көңіл-күй» ойыны

Мақсаты: Өз сезімдерімен бөлісе алу. Ұйымдастырылған іс-әрекет соңында балалар өз көңіл-күйлеріне сәйкес смайликтерді таңдау арқылы рефлексия жасайды.

«Түстер» ойыны

Барлық балаларда түрлі-түсті қарындаштар болуы керек. Педагог ойынның шартын түсіндіреді. Балалар, сендер жаңбырдан кейін кемпірқосақ шығатынын білесіңдер. Осындай кемпірқосақты салып көрейік. Мен түстерді атаймын, сендер сол бойынша сурет саласыңдар.

«Сәйкестендіру» ойыны

Мақсаты: Ұзын-қысқа, кең-тар, биік-аласа, үлкен-кіші ұғымдарын бекіту.

«Жабайы жануарлар»

«Үй жануарлары»

«Жемістер»

Аталған топтағы суреттер беріледі. Сәйкес атауына сай орналастырады (анасын, төлдерін табады.).

«Кім қандай?» ойыны

Мақсаты: Балаларға жәндіктер – тірі жан екеніне көздерін жеткізу. Жәндіктерді ажыратып, аттарын дұрыс айтуды үйрету, есте сақтауға баулу.

«Күнделікті әрекет» ойыны

Мақсаты: Балалардың күнделікті еститін сөздерін жаттатып, саналы түрде мағынасын түсінуге баулу.

«Менің үйім қайда?» ойыны

Мақсаты: Балалардың су мекендеушілері туралы білімдерін кеңейту, оларды сөзбен айтып жеткізуге дағдылау. Балалардың ойлау және зейін қабілеттерін дамыту.

Осы ойындардың көмегімен педагог сапалы нәтижелерге жетуге мүмкіндік алады.

Балаларға экологиялық білім беруде аймақтық компонентті, жергілікті жер материалдарын сабақтарда пайдалану баланың ой өрісін, ойлау қабілетін, пәнге деген қызығушылығын дамытады. Бала нақты материалды пайдалана отырып, өздігінен ізденіп жұмыс жасауға, өз ойын жазбаша, ауызша баяндай білуге, меңгерген білімінен қорытынды шығаруға үйренеді. Ұйымдастырылған іс-әрекетінде дидактикалық ойындарды қолдана отырып, қызықты да мазмұнды етіп жүргізу педагогтің өзіне, шығармашылық ізденісіне, әр түрлі әдістемелік әдіс-тәсілдерді тиімді пайдалана білуіне байланысты. Сондықтан да өз басым көптеген дидактикалық ойындар арқылы балалардың экологиялық біліміне, тәрбиесіне көңіл бөлгенді жөн көремін. Ойынды таңдап алған соң, ойынның көмегімен қандай

тапсырманы орындайтынын анықтаймын және ойынды өткізу үшін алдын-ала дайындаламын, сонымен қатар балаларға ойын түсінікті, анық, жас ерекшеліктеріне сай болуына басты назар аударамын.

Табиғат – сұлулықтың өмір бақи таусылмас қайнар көзі [2]. Табиғатты қорғау барлық адамзаттың міндеті, әрі парызы екенін бір сәтке де естен шығармағанымыз абзал. Адам табиғаттың ең сенімді, айнымас досы, қамқоры, қорғаушысы. Туған жеріміздің баға жетпес қазынасын ысырап етпей, еселеп арттыра беру жолында талмай, жалықпай еңбек ету барлық үлкен-кішінің абыройлы борышы, мүлтіксіз атқаратын міндеті. Табиғат – адам үшін жайлы мекен, барлық игіліктің бастауы.

Болашақтан үмітіміз зор, жақсы істерді үлгі етіп алып, жас ұрпақтың бойына сіңіру арқылы өз

Отанымыздың дамуына үлесімізді қосайық!

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Адам және қоғам мәдениеті, Алматы 2000. – 22 б.
2. Бейсенова Ә.С. Экология: Оқулық. – Алматы: Ғылым, 2001. – 23-б.
3. Шалғымбаев С.Т., Ефремов С.В. Тенденция экологического образования. – Алматы: Қазақ ун-ті баспасы, 2004. – 160 с.
4. Құлшанова С Табиғатты қорғау. \ Отбасы және балабақша. – 1993. № 6.
5. Өсімдік – табиғат қазынасы, «Дидар» газет басылымдары. 2007-2008 ж.ж.
6. Соломенникова О.А Ознакомление с природой в детском саду. (Балабақшада табиғатпен танысу.) –М.: МОЗАИКА – СИНТЕЗ, 2017. – 112 б.

